

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของประชาชนในเขตจอมทอง ที่มีต่อบทบาทผู้นำชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน มีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงบทบาทผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน
2. เพื่อศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน
3. เพื่อศึกษาถึงพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ
4. เพื่อศึกษาถึงความแตกต่างของบทบาทผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ในชุมชนประเภทต่าง ๆ
5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชน บทบาทผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

ลักษณะของการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือประชาชนที่มีที่อยู่อาศัยในชุมชนในพื้นที่สำนักงานเขตจอมทอง ซึ่งได้รับการประกาศจากกรุงเทพมหานครว่าเป็นชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานครว่าด้วยการรวมการชุมชน พ.ศ.2534 โดยเป็นประชาชนที่อาศัยในชุมชน 368 หลังคาเรือน และคณะกรรมการชุมชนผู้นำชุมชน 110 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอนสำหรับประชาชน และสุ่มอย่างเจาะจงสำหรับคณะกรรมการผู้นำชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อใช้อธิบายลักษณะข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของกลุ่มตัวอย่าง พฤติกรรมการติดต่อสื่อสาร บทบาทผู้นำชุมชนด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย จิตใจ การเมืองการปกครอง การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน สำหรับการทดสอบสมมติฐานนั้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ Chi-Square และ Pearson Product-Moment Correlation Coefficient เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1

และ Pearson Product-Moment Correlation Coefficient เพื่อทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 และ 3 โดยใช้โปรแกรม SPSS PC ในการวิเคราะห์ข้อมูลและทดสอบสมมติฐาน

สรุปผลการวิจัย

ตอนที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

ลักษณะทางประชากรของกลุ่มตัวอย่างจำนวนสูงสุดเป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 18-30 ปีมากที่สุด จำนวนสูงสุดมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว โดยจำนวนสมาชิกในครัวเรือนอยู่ระหว่าง 1-5 คนมากที่สุด ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในช่วง ป.4-ป.6 (หรือ ป.5-ป.7) โดยมีรายได้ระหว่าง 3,000-5,000 บาทต่อเดือน และรายได้ทั้งครัวเรือน อยู่ระหว่าง 7,001-9,000 บาท เป็นจำนวนสูงสุด โดยส่วนใหญ่มีอาชีพหลักรับจ้าง และไม่มีอาชีพรอง ส่วนมากสถานภาพการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของตนเอง แต่ที่ดินเช่า โดยมีระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนอยู่ระหว่าง 11-20 ปี เป็นส่วนมาก

สำหรับลักษณะทางประชากรของคณะกรรมการผู้นำชุมชนส่วนมากเป็นเพศชาย มีอายุระหว่าง 51-60 ปีเป็นจำนวนสูงสุด โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อยมีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัว มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 1-5 คนเป็นจำนวนสูงสุด ผู้นำชุมชนมากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อยมีการศึกษาอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาตอนปลาย มีรายได้ระหว่าง 3,000-5,000 บาท เป็นจำนวนสูงสุด และมีรายได้ของครอบครัวอยู่ระหว่าง 7,001-9,000 บาท เป็นจำนวนสูงสุด โดยมีอาชีพหลักคือ รับจ้าง และไม่มีอาชีพรอง ส่วนใหญ่สถานภาพการเป็นเจ้าของที่อยู่อาศัยเป็นบ้านของตนเอง แต่ที่ดินเช่า โดยมีระยะเวลาที่อาศัยในชุมชนระหว่าง 11-20 ปี เป็นส่วนมาก

ตอนที่ 2 การวิเคราะห์พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ

จากการสอบถามจากประชาชนในชุมชนต่าง ๆ ให้ความเห็นว่า ผู้นำชุมชนใช้การติดต่อสื่อสารกับประชาชนเกี่ยวกับงานพัฒนาชุมชน ทางเสียงตามสายมีความบ่อยครั้งมากกว่าวิธีการอื่น ๆ โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ค่อนข้างน้อย รองลงมาใช้วิธีการชักชวนประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม และที่น้อยที่สุดคือ การทำเป็นหนังสือ และทำเป็นแผ่นปลิวส่ง

ตามบ้านเพื่อประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ เมื่อจัดลำดับวิธีการต่าง ๆ จากที่มีความบ่อยครั้งมากที่สุดไปน้อยที่สุด เรียงตามลำดับดังนี้

1. ประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสาย
2. ใช้การชักชวนประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม
3. ใช้วิธีการแจ้งข่าวสารที่ป้ายประกาศของชุมชน
4. ใช้การเดินบอกตามบ้าน
5. ใช้การชักชวนให้ส่งบุตรหลาน บุคคลในครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรม
6. ทำเป็นหนังสือส่งตามบ้าน
7. ทำเป็นแผ่นปลิว

จากข้อมูลที่ได้จะเห็นได้ว่าประชาชนเห็นว่าผู้นำชุมชนใช้การติดต่อประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด การแจ้งข่าวสารใช้วิธีการพูดสลับกับเปิดเทปเพลง นอกจากนี้ผู้นำชุมชนก็ใช้วิธีการติดต่อสื่อสารด้วยวิธีการอื่น ๆ ไปด้วย เช่น การชักชวนตามที่สาธารณะ แจ้งข่าวสารตามป้ายประกาศ เดินบอกตามบ้าน ทำเป็นหนังสือ หรือแผ่นปลิว

เมื่อสอบถามจากผู้นำชุมชนถึงวิธีการใช้ติดต่อสื่อสาร พบว่าใช้การชักชวน มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ การแจ้งข่าวสารที่ป้ายประกาศ และทำเป็นแผ่นปลิวน้อยที่สุด โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อยได้ดังนี้

1. การชักชวน
2. แจ้งข่าวสารที่ป้ายประกาศของชุมชน
3. เดินบอกตามบ้าน
4. ประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย
5. ชักชวนให้ส่งบุตรหลาน คนในครอบครัว เข้าร่วมกิจกรรม
6. ทำเป็นหนังสือเชิญชวน
7. ทำเป็นแผ่นปลิว

จะเห็นว่า การเรียงลำดับไม่แตกต่างจากความเห็นของประชาชนมากนัก จะมีก็แต่การประชาสัมพันธ์เสียงตามสายซึ่งอยู่ในลำดับที่ 4

สำหรับการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ นั้น ประชาชนเห็นว่าการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่จากศูนย์บริการสาธารณสุข มีความบ่อยครั้งมากที่สุด รองลงมาคือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน นักการเมือง (ส.ช., ส.ก., ส.ส.) บุคคลในครอบครัว เพื่อนบ้าน เจ้าหน้าที่จากองค์กรเอกชน ตามลำดับ

แต่สำหรับความคิดเห็นของผู้นำชุมชนเห็นว่าการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน มีความบ่อยครั้งมากที่สุด รองลงมาคือเจ้าหน้าที่จากศูนย์บริการสาธารณสุข บุคคลในบ้าน เพื่อนบ้าน นักการเมือง เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน

ซึ่งการที่ประชาชนเห็นว่าติดต่อกับเจ้าหน้าที่จากศูนย์บริการสาธารณสุขมากที่สุดนั้น เป็นเพราะว่าแต่ละครั้งเจ้าหน้าที่เข้ามาให้บริการ ซึ่งก็มักจะมาเดือนเว้นเดือน เมื่อเจ้าหน้าที่มาจะมีการประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายให้ประชาชนมาเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง ต่างจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน ซึ่งปกติการเข้าไปติดต่อแจ้งข่าวสารเกี่ยวกับกิจกรรมพัฒนาชุมชนก็มักจะตรงไปหาผู้นำชุมชนบางคนที่อยู่ในขณะนั้นอาจเป็นประธานชุมชน รองประธานชุมชน หรือกรรมการคนอื่น ๆ ถ้าเป็นกิจกรรมที่สำคัญ ผู้นำชุมชนก็จะประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบ ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนจะใช้เสียงตามสายในโอกาสที่มีกิจกรรมพัฒนาที่สำคัญ ๆ เท่านั้นการพูดคุยติดต่อกับประชาชนจึงกระทำได้ในบางโอกาสไม่บ่อยครั้งนัก

จะเห็นได้ว่าการสื่อสารในงานพัฒนาชุมชน มี 3 รูปแบบ ตามลักษณะการไหลของข่าวสาร (ฉัตรสรวณ โพรธิปัน, 2536) คือ การสื่อสารแบบชั้นตอนเดียว สองชั้นตอน และหลายชั้นตอน ซึ่งมีทั้งสื่อบุคคล และสื่อเฉพาะกิจ

ตอนที่ 3 การวิเคราะห์บทบาทผู้นำชุมชน

จากการประเมินบทบาทผู้นำชุมชนของประชาชน พบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทแต่ละด้าน ดังนี้

ด้านการพัฒนาทางกายภาพ . ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำชุมชนไม่ค่อยมีบทบาทในด้านการพัฒนาทางกายภาพในระดับน้อย โดยมีบทบาทด้านการประสานงานและดำเนินงานร่วมกับหน่วยงานอื่น ๆ ในการก่อประโยชน์ให้ชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์

สัมพันธ์ และการดูแลสุขภาพทรัพย์สิน การเสริมสร้างความสามัคคี การรับฟังความคิดเห็น
เพื่อแก้ปัญหา การแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นคณะกรรมการตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยบทบาท
ด้านการพัฒนาทางกายภาพ คือ 1.95 จากค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 5.00

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทในด้าน
การพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับน้อยมาก โดยมีบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์มากที่สุด
รองลงมาคือการดูแลสุขภาพทรัพย์สิน การประสานงาน การรับฟัง ความคิดเห็นเพื่อ
หาวิธีแก้ปัญหา การสร้างความสามัคคี การแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นคณะกรรมการ
ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ย คือ 1.28

ด้านการพัฒนาสังคม ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในด้าน
การพัฒนาสังคมในระดับน้อย โดยมีบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์มากที่สุด รองลงมาคือการ
ประสานงาน การดูแลสุขภาพทรัพย์สิน การรับฟังความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา การสร้างความ
สามัคคี และการแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นคณะกรรมการตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยคือ 1.78

ด้านการพัฒนาอนามัย ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในด้าน
การพัฒนาอนามัยในระดับน้อย โดยมีบทบาทด้านการประชาสัมพันธ์กับการประสานงาน ซึ่งใกล้เคียงกันมากที่สุด
คือการเสริมสร้างความสามัคคี และการแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นกรรมการ
งาน ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยคือ 1.78

ด้านการพัฒนาจิตใจ ประชาชนส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้นำชุมชนมีบทบาทในด้าน
การพัฒนาจิตใจในระดับน้อย โดยมีบทบาทด้านการประสานงานมากที่สุด รองลงมาคือการ
ประชาสัมพันธ์ การสร้างความสามัคคี การดูแลสุขภาพทรัพย์สินของชุมชน การรับฟังความคิดเห็น
เพื่อแก้ปัญหาและการแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นคณะกรรมการ ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยคือ
1.77

ด้านการเมืองการปกครอง ประชาชนส่วนใหญ่ เห็นว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทด้าน
การเมืองการปกครองในระดับน้อยมาก โดยมีบทบาทการแนะนำให้ประชาชนรู้จักการใช้สิทธิ
เลือกผู้นำผู้แทนของตนมากที่สุด รองลงมาคือ ประสานหน่วยงานอื่นจัดให้ความรู้ประชาชน และที่
น้อยที่สุดคือ เผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยมีค่าเฉลี่ยคือ 1.41

แต่จากการประเมินบทบาทจากผู้นำชุมชนเอง พบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทแต่ละด้าน

ดังนี้

ด้านการพัฒนาทางกายภาพ ผู้นำชุมชนเห็นว่าตนเองมีบทบาทด้านการพัฒนาทางกายภาพในระดับปานกลาง โดยมีบทบาทด้านการดูแลทรัพย์สินของชุมชนมากที่สุด ซึ่งใกล้เคียงกับการประชาสัมพันธ์ รองลงมาคือการประสานงานและการเสริมสร้างความสามัคคี การรับฟังความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา และการแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นคณะกรรมการ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.99 จากค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ 5.00

ด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ ผู้นำชุมชนเห็นว่า ตนเองมีบทบาทด้านการพัฒนาทางเศรษฐกิจในระดับปานกลาง โดยมีบทบาทด้านการดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชนมากที่สุด รองลงมาคือ การประชาสัมพันธ์ การเสริมสร้างความสามัคคี การประสานงาน การรับฟังความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา และการแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นคณะกรรมการ ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.56

ด้านการพัฒนาสังคม ผู้นำชุมชนเห็นว่า ตนเองมีบทบาทด้านการพัฒนาสังคมในระดับปานกลาง โดยมีบทบาทด้านการประสานงานมากที่สุด รองลงมาคือการดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชน การประชาสัมพันธ์ การเสริมสร้างความสามัคคี การรับฟังความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา การแต่งตั้งผู้มีความรู้ในชุมชนเป็นคณะกรรมการตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.64

ด้านการพัฒนาอนามัย ผู้นำชุมชนเห็นว่าตนเองมีบทบาทด้านการพัฒนาอนามัยในระดับปานกลาง โดยมีบทบาทด้านการประสานงานมากที่สุด รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์ การเสริมสร้างความสามัคคี การดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชน การรับฟังความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา และการแต่งตั้งผู้มีความรู้ในเป็นคณะกรรมการ ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.73

ด้านการพัฒนาจิตใจ ผู้นำชุมชนเห็นว่าตนเองมีบทบาทด้านการพัฒนาจิตใจในระดับปานกลาง โดยมีบทบาทด้านการประสานงานมากที่สุด รองลงมาคือการประชาสัมพันธ์ และการเสริมสร้างความสามัคคีซึ่งใกล้เคียงกัน การดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชน การรับฟังความคิดเห็นเพื่อแก้ปัญหา การแต่งตั้งผู้มีความรู้เป็นคณะกรรมการ ตามลำดับ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.62

ด้านการเมืองการปกครอง ผู้นำชุมชนเห็นว่า ตนเองมีบทบาทด้านการเมืองการปกครองในระดับปานกลาง โดยมีบทบาทด้านการแนะนำให้ประชาชนเลือกผู้นำผู้แทน

ของตมมากที่สุด รองลงมาคือการส่งเสริมประชาชนฝึกอบรมมาเพื่อความมั่นคง และที่น้อยที่สุดคือ การจัดวางผังชุมชน โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.51

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทน้อย

จากการสอบถามผู้นำชุมชนถึงสาเหตุที่ทำให้ผู้นำชุมชนไม่สามารถมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้มาก เพราะสาเหตุดังต่อไปนี้ โดยเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ไม่ค่อยมีเวลาเพราะมีงานประจำ ขาดงบประมาณในการดำเนินงานหรือไม่รู้ว่าจะของงบประมาณได้อย่างไร ไม่ได้รับความร่วมมือจากประชาชน จึงไม่มีกำลังใจในการทำงาน ไม่มีสวัสดิการที่สนับสนุนจากทางราชการ ไม่มีการประชุมปรึกษาหารือกันระหว่างผู้นำชุมชน ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน ไม่มีเจ้าหน้าที่คอยแนะนำให้คำปรึกษาในการทำงาน มีความคิดเห็นขัดแย้งกันระหว่างกรรมการชุมชนเอง ขาดข้อมูลสื่อต่าง ๆ ในงานพัฒนาชุมชนไม่ได้รับข่าวสารที่เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจ ไม่รู้ขั้นตอนในการทำงานไม่ทราบว่ามีหน้าที่จะต้องทำอะไรบ้าง ไม่ค่อยได้รับความสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ของราชการ ประชาชนไม่เข้าใจจุดประสงค์ สุขภาพไม่ดี ตามลำดับ

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์ถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

จากการสอบถามประชาชนถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับน้อยมาก (ค่าเฉลี่ย 1.37) โดยมีประชาชนมีส่วนร่วมในการสละทรัพย์ส่วนตัวมากที่สุด รองลงมาคือ การร่วมรับผลประโยชน์ของกิจกรรมพัฒนา การช่วยเหลือด้านแรงงานในการจัดกิจกรรม การทำหน้าที่ดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชน การติดตามความก้าวหน้าของกิจกรรม การเข้าประชุม การติดตามการทำงานของกรรมการ ชักชวนบุคคลอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรม การประเมินผลกิจกรรมพัฒนาชุมชน การประสานงาน การดำเนินกิจกรรม การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจกำหนดกิจกรรม ตามลำดับ

แต่จากการสอบถามผู้นำชุมชนถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน พบว่าการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนน้อย (ค่าเฉลี่ย 2.41) โดยมีส่วนร่วมในการสละทรัพย์ส่วนตัวมากที่สุด รองลงมาคือช่วยเหลือด้านแรงงานในการจัดกิจกรรม การประสานงาน การดูแลรักษาทรัพย์สินของชุมชน การแสดงความคิดเห็น การติดตามความ

ก้าวหน้าของกิจกรรม การติดตามการทำงานของกรรมการ การเข้าประชุม การตัดสินใจ กำหนดกิจกรรม การรับผลประโยชน์ การชักชวนบุคคลอื่น ๆ เข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินผลงานตามลำดับ และเมื่อถามถึงสาเหตุที่ทำให้ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผู้นำชุมชนให้ความเห็นว่า เพราะประชาชนไม่มีเวลาต้องทำงาน เป็นพวกบ้านเช่า กรรมการชุมชนไม่มีความสำนึกดี การประชาสัมพันธ์น้อยเกินไปและไม่ค่อยสนใจ ประชาชนไม่มีความรับผิดชอบไม่มีความเสียสละ และชอบรับแต่ของแจก

ตอนที่ 6 การวิเคราะห์ถึงการเข้ารับการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษาดูงาน พัฒนาชุมชนของผู้นำชุมชน

จากการสอบถามผู้นำชุมชนพบว่าผู้นำชุมชนมากกว่าครึ่งหนึ่งเล็กน้อยไม่เคยเข้ารับการฝึกอบรม สัมมนา ศึกษา ดูงาน ด้านการพัฒนาชุมชนมาก่อน รองลงมาคือเคยเข้าร่วมจำนวน 3 ครั้ง เข้าร่วมจำนวน 1 และ 2 ครั้ง ซึ่งมีจำนวนเท่ากัน ร้อยละ 9.1 และที่น้อยที่สุดคือ เข้าร่วม 6 ครั้งมาแล้ว ร้อยละ 1.8

ตอนที่ 7 การวิเคราะห์ถึงการเข้าร่วมประชุมประจำเดือน และการเผยแพร่ข่าวสาร

ผู้นำชุมชนเป็นจำนวนสูงสุด (ร้อยละ 19.1) ไม่เคยเข้าร่วมประชุมประจำเดือน ซึ่งมีจำนวนเท่ากับกับพวกที่เคยเข้าร่วมประชุมเป็นบางครั้ง รองลงมาคือเข้าร่วมประชุมเกือบทุกเดือน เป็นประจำทุกเดือน เดือนเว้นเดือน และน้อยที่สุดคือตอบว่าเข้าร่วมประชุมถ้ามีเวลาว่าง

สำหรับการนำข่าวสารข้อมูลต่าง ๆ จากการประชุมมาเผยแพร่ต่อแก่ผู้นำชุมชนคนอื่น และประชาชน พบว่า จำนวนสูงสุดนำมาเผยแพร่ต่อแต่ไม่ทุกครั้ง รองลงมาคือไม่เคยเลย ทุกครั้ง และน้อยที่สุดคือเกือบทุกครั้ง ซึ่งมีใกล้เคียงกับผู้ที่ไม่ได้ตอบคำถาม

ตอนที่ 8 การวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยบทบาทผู้นำชุมชนตามความเห็นของประชาชน และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ของชุมชน 4 ประเภท

ด้านบทบาทผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาทางกายภาพ พบว่ามีความแตกต่างระหว่างชุมชนแออัดกับชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรร โดยชุมชนแออัดบทบาทผู้นำชุมชนมีค่า

เฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมืองและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร และมีความแตกต่างระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชานเมืองและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร โดยชุมชนเมือง บทบาทผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

บทบาทผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ พบว่า ชุมชนแออัดกับบทบาผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมือง และชุมชนเมือง บทบาทผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมือง และชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

บทบาทผู้นำชุมชนด้านพัฒนาสังคม พบว่า ชุมชนแออัดกับชุมชนเมือง บทบาทผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมืองและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

บทบาทผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาอนามัย พบว่า ชุมชนแออัดกับชุมชนเมือง บทบาทผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมืองและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

บทบาทผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาจิตใจ พบว่า ชุมชนแออัดกับชุมชนเมือง บทบาทผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมืองและชุมชนหมู่บ้านจัดสรร

บทบาทด้านการเมืองการปกครอง ชุมชนแออัดกับชุมชนเมือง บทบาทผู้นำชุมชนมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมือง

สำหรับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน พบว่า ชุมชนเมือง กับชุมชนหมู่บ้านจัดสรร การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าชุมชนชานเมือง

ตอนที่ 9 การทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ลักษณะทางประชากร ได้แก่ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

ผลการทดสอบไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ เพศ อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

สมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการติดต่อสื่อสาร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

ผลการทดสอบ เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001 โดยมีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.5893

สมมติฐานที่ 3 บทบาทผู้นำชุมชนตามความคิดเห็นของประชาชน มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

ผลการทดสอบเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ คือ บทบาทผู้นำชุมชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.001

และเมื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แบบถดถอยพหุคูณ พบว่า พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารและบทบาทด้านการเมืองการปกครอง ร่วมกันอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 บทบาทด้านการเมืองการปกครองตัวเดียวสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนได้ร้อยละ 39.65 ส่วนพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารสามารถช่วยอธิบายได้เพิ่มขึ้นรวมเป็นร้อยละ 46.60

อภิปรายผลการวิจัย

พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าประชาชนมีพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารกับบุคคลต่าง ๆ คือผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข นักการเมือง (ส.ข., ส.ก., ส.ส.) เพื่อนบ้านและคนในบ้านค่อนข้างน้อย เมื่อวิเคราะห์ดูเป็นรายบุคคลคือผู้นำชุมชนมีการติดต่อสื่อสารกับประชาชนในการพัฒนาชุมชนค่อนข้างน้อย โดยใช้วิธีต่าง ๆ คือการชักชวน การประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสาย ซึ่งค่อนข้างมากกว่าโดยวิธีการอื่น ๆ ซึ่ง มอร์เฟต (Morphet อ้างใน อภรณ์ กาพแก้ว, 2526) กล่าวถึงผู้นำชุมชนคือบุคคลที่ใช้อิทธิพลของเขาที่มีต่อบุคคลอื่น ๆ ในชุมชนนั้น เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากทุกคนในการดำเนินงานต่าง ๆ ของชุมชนให้ลุล่วงไปด้วยดี ซึ่งแคทส์ และ ลาซาร์สเฟลด์ (Katz and Lazarsfeld, 1955) สรุปถึงการสื่อสารระหว่างบุคคลจัดเป็นรูปแบบที่มีผลต่อการทำให้ผู้รับยอมรับที่จะเปลี่ยนแปลงทัศนคติและยอมรับที่จะร่วมมือปฏิบัติมากที่สุด จากการศึกษพบว่าผู้นำชุมชนยังมีการถ่ายทอดข่าวสารการพัฒนาชุมชนจากการประชุมประจำเดือนไป

สู่ประชาชนเพียงร้อยละ 20.0 เป็นผลให้ประชาชนในชุมชนนั้นไม่ทราบกิจกรรมพัฒนาเรื่องต่าง ๆ และ ไม่มีความพร้อมที่จะให้ความร่วมมือในการจัดกิจกรรมการพัฒนาชุมชน

สำหรับการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายนั้น นับว่าเป็นช่องทางสื่อที่รวดเร็วทั่วถึง และประหยัดเวลา

ดวงพร คำคุณวัฒน์ (2536) กล่าวว่า การสื่อสารด้วยสื่อหอกระจายข่าว เป็นการสื่อสารกับคนเฉพาะกลุ่มสามารถระบุ จำนวน เพศ อายุ อาชีพ ศาสนา ระดับ การศึกษา ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีได้ ดังนั้นการสื่อสารด้วยหอกระจายข่าวน่าจะเป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพได้ โดยเพียงแต่ผู้ส่งสาร เลือกส่งสารและรูปแบบวิธีการส่งให้ตรงกับความต้องการของผู้รับเท่านั้น

หอกระจายข่าว เป็นเครื่องมือสื่อสารที่สามารถยังประโยชน์ให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง เป็นสื่อของชุมชนโดยเฉพาะ สามารถให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ ความบันเทิงแก่คนในชุมชน เป็นการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเพราะสามารถทราบกลุ่มผู้รับได้อย่างชัดเจน ทราบถึงความต้องการและรสนิยมในการรับข้อมูลข่าวสาร

จากการวิเคราะห์ข้อมูลประชาชนเห็นว่ามีการใช้หอกระจายข่าวในการเผยแพร่กิจกรรมพัฒนาชุมชนมีความบ่อยครั้งมากกว่าวิธีอื่น ๆ แต่ยังคงอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกระบวนการประชาสัมพันธ์โดยเสียงตามสาย อาจยังไม่มีประสิทธิภาพมากพอ อาจเป็นเหตุให้ประชาชนในชุมชนไม่ค่อยสนใจติดตามฟัง บางครั้งการประชาสัมพันธ์พูดเรื่องเดียวซ้ำ ๆ และไม่ได้พูดถึงเรื่องการพัฒนาชุมชนครอบคลุมทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย และจิตใจรวมทั้งด้านการเมืองการปกครอง อีกประเด็นหนึ่งคือขาดการประชาสัมพันธ์ที่สม่ำเสมอ ซึ่งบางครั้งเมื่อเครื่องมือเสียหาย ชำรุด ก็ขาดการดูแลซ่อมบำรุง

ประการหนึ่งที่ ดวงพร คำคุณวัฒน์ (2536) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินงานหอกระจายข่าวยังขาดผู้รับผิดชอบอย่างเต็มที่ ทุกคนที่ดำเนินงานเป็นบุคคลที่มีภารกิจอื่นอยู่แล้ว ผู้ปฏิบัติงานส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ ความเข้าใจในเรื่องของการสื่อสารผ่านหอกระจายข่าว

ไม่ทราบวิธีการเลือกสรรข้อมูล การนำเสนอข้อมูล ตลอดจนไม่ทราบวิธีการใช้ การบำรุงรักษา และซ่อมแซมเครื่องมือ จึงทำให้เป็นปัญหาต่อการดำเนินงานหอกระจายข่าว ซึ่งก็ตรงกับสภาพที่พบเห็นตามความเป็นจริงในชุมชนที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้ ซึ่งปัญหานี้จำเป็นต้องได้รับการเอาใจใส่ มีการฝึกอบรมพัฒนาทักษะการประชาสัมพันธ์เสียงตามสายให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และเจ้าหน้าที่ควรให้การสนับสนุนข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันกับผู้นับถือชอบการประชาสัมพันธ์ทางเสียงตามสายให้ทันต่อสภาพเหตุการณ์และสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ความสำเร็จของการกระจายเสียงผ่านหอกระจายข่าว สามารถพิจารณาได้จากผู้ฟัง เช่นว่ามีผู้ฟังหรือไม่ ผู้ฟังให้ความสนใจมากน้อยเพียงไร ผู้ฟังนำข้อมูลไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้หรือไม่ ฯลฯ การที่ชาวบ้านจะฟังข้อมูลข่าวสารจากหอกระจายข่าวมากน้อยเพียงไร นอกจากขึ้นอยู่กับแบบแผนการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ซึ่งมีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในเรื่องของเวลาที่ใช้ในการฟัง ข้อมูลที่ต้องการฟัง ภาษาที่สามารถรับฟังได้อย่างชัดเจน ดนตรีประกอบที่ชอบ และอื่น ๆ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตนในแต่ละพื้นที่ (ดวงพร ด้านฉวีวงศ์, 2536)

การติดต่อสื่อสารของผู้นำชุมชนโดยวิธีการอื่น ๆ เช่นการทำเป็นหนังสือเชิญชวนทำเป็นแผ่นปลิว การแจ้งข่าวสารที่ป้ายประกาศ ซึ่งจากการศึกษาพบว่ามีระดับค่อนข้างน้อยอยู่ เพราะอาจมีข้อจำกัดในการทำหนังสือเชิญชวนหรือแผ่นปลิว เพราะไม่มีวัสดุอุปกรณ์ และอาจต้องสิ้นเปลืองงบประมาณมาก ทั้งยุ่งยากและเสียเวลาในการทำและสำหรับการแจ้งข่าวสารที่ป้ายประกาศ ซึ่งข้อจำกัดที่พบคือ ป้ายประกาศมักไม่ได้อยู่ในจุดที่ประชาชนส่วนใหญ่สัญจรผ่าน และรูปแบบเนื้อหาที่ไม่น่าสนใจ ไม่จูงใจให้ประชาชนเข้ามาอ่าน ทำให้ไม่ทราบข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ซึ่งต้องมีการปรับปรุงส่งเสริมให้ดียิ่งขึ้นกว่านี้

สำหรับการติดต่อสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน เจ้าหน้าที่ศูนย์บริการสาธารณสุข เจ้าหน้าที่องค์กรเอกชน ในส่วนของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในการพัฒนาชุมชนโดยตรงนั้น พบว่าการติดต่อกับประชาชนมักจะมีในโอกาสการส่งหนังสือ

เชิญประชุมซึ่งมีประจำทุกเดือน การประชุมประจำเดือนที่สำนักงานเขต การสำรวจปัญหาชุมชนซึ่งจะกระทำในช่วงที่จะเขียนโครงการจัดสรรงบประมาณ การสัมมนา อบรม ศึกษาดูงาน การตรวจชุมชนที่ประกวดการรักษาความสะอาดซึ่งมักจะจัดปีละ 1 ครั้ง การขอความร่วมมือเป็นครั้งคราวในกิจกรรมสาธารณะต่าง ๆ การส่งมอบของวัสดุอุปกรณ์ในการพัฒนาชุมชน โอกาสวันกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ เป็นต้น จะเห็นว่าการติดต่อมักจะเป็นทางการ การพบปะเยี่ยมเยียนทำความคุ้นเคย ความเข้าใจกับประชาชนยังมีค่อนข้างน้อย และบางช่วงยังมีข้อจำกัดซึ่งต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ เช่น เมื่อมีการจัดการเลือกตั้งขึ้นไม่ว่าจะเป็นผู้ว่าราชการจังหวัด, ส.ช., ส.ก., ส.ส. ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติที่จะให้เจ้าหน้าที่หลีกเลี่ยงในการลงชุมชนเพื่อความเป็นกลางและป้องกันการถูกขู่ข่มขู่หาหา นอกจากนี้ยังมีปัญหาการโยกย้ายเปลี่ยนตำแหน่งกันมาก เจ้าหน้าที่ขาดขวัญและกำลังใจในการทำงาน เหล่านี้ทำให้การเข้าถึงชุมชนทำได้ไม่เต็มที่และไม่มีประสิทธิภาพ ซึ่งต้องมีการวางแผนเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพให้เกิดกับงานพัฒนาชุมชนมากยิ่งขึ้น

สำหรับการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนนั้น ซึ่งไม่อาจคาดหวังได้มากว่าจะมีการปฏิบัติที่ค่อนข้างมากนัก แต่อาจปรับปรุงในรูปของการประสานงานให้มีการดำเนินการที่เป็นเอกภาพ (Unity) มากยิ่งขึ้น เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนสูงสุด

บทบาทผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล ประชาชนมีความเห็นว่าบทบาทผู้นำชุมชนในการพัฒนาชุมชนทั้งทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม อนามัย จิตใจ และการเมืองการปกครองมีค่อนข้างน้อย แต่ผู้นำชุมชนคิดว่าตนเองมีบทบาทในระดับปานกลาง ซึ่งปัญหาที่วิสุทธิ ธรรมวิริยะวงศ์ (2534) กล่าวไว้ว่า กรรมาการชุมชนบางท่านยังไม่เข้าใจบทบาทหรือหน้าที่ของตนอย่างถ่องแท้ขาดความริเริ่มสร้างสรรค์และการทำงานเป็นทีม บางแห่งมีเพียงประธานกรรมการชุมชนรับบทบาทแต่เพียงผู้เดียว ทั้งนี้เป็นเพราะผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นผู้นำตามธรรมชาติ ไม่เป็นที่รู้จักและยอมรับนับถือของชาวบ้าน การเข้ามาเป็นคณะกรรมการชุมชน มักจะมาจากการขอร้องจากประธานชุมชน บางคนเป็นกรรมการชุมชนโดยไม่มีความสมัครใจ คณะกรรมการชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง ซึ่งสอดคล้องกับเหตุผลสำคัญอันดับ 1 ซึ่งทำให้ผู้นำชุมชนไม่

สามารถมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนได้เต็มที่คือไม่ค่อยมีเวลา ทั้งนี้ เบญจมาศ ส่วนศิลป์พงศ์ (2530) ได้กล่าวถึงในทางปฏิบัติ คณะกรรมการชุมชนที่ได้มีการเลือกตั้ง (โดยชาวบ้าน) หรือแต่งตั้งในระยะแรก ๆ มีบทบาทและแนวทางไม่สู้ชัดเจน ความหมายของการเป็นกรรมการชุมชนในระยะแรก ๆ เป็นเสมือนกลุ่มตัวกลางที่มีหน้าที่เป็นเครื่องมือในการกระจายโครงการต่าง ๆ จากหน่วยงานสู่ชาวบ้านเมื่อดำเนินงานไปได้ระยะหนึ่ง จึงได้เริ่มมีการเรียนรู้เกิดขึ้นว่า การดำเนินงานที่มีสูตรสำเร็จโดยชาวบ้านไม่ได้มีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น ตามความรู้ ความต้องการจริงจะทำให้โครงการไม่สมบูรณ์ หรือค่อนข้างจะล้มเหลว สิ่งเหล่านี้เป็นการรับรู้ใหม่ทั้งหน่วยงานที่เข้าไป และกรรมการชุมชน จึงจะมีส่วนร่วมเฉพาะในสิ่งที่ตนคุ้นเคย และจะเฉยเมยต่อสิ่งที่ไม่คุ้นเคยหรือมองไม่เห็นประโยชน์สำหรับคณะกรรมการชุมชน การเป็นเพียงแต่กลไกตัวกลางของหน่วยงานโดยไม่สามารถออกความคิดเห็นหรือตัดสินใจได้ นอกจากจะต้องมีหน้าที่ทำงานให้หน่วยงานเพิ่มขึ้นจากภาวะการหาเลี้ยงชีพตามปกติ โดยไม่เข้าใจถึงจุดหมายและบทบาทที่ควรจะเป็นของตนอย่างดีพอแล้ว ยังถูกกล่าวหาจากชาวบ้านว่าเป็นเครื่องมือของหน่วยงาน ดังนั้นคณะกรรมการชุมชนในระยะแรกจะมีลักษณะเป็นเพียงกลไกที่ไม่สามารถเป็นตัวของตัวเอง

สุเทพ เชาวลิต (2527) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้นำท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนว่ามีบทบาทมากในการส่งเสริมและสนับสนุนแผนการพัฒนา ตลอดจนการดำเนินงานตามหลักการช่วยเหลือตนเอง แต่ทั้งนี้ อุดิน รพีพัทธ์ (2526) ได้ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้กรรมการชุมชนมีประสิทธิภาพพบว่า ปัจจัยด้านผู้นำชุมชนเพราะกรรมการหลายคนเคยเป็นผู้นำธรรมชาติ สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนซึ่งเป็นที่ยอมรับนับถือของชาวบ้านและกระบวนการจัดตั้งกรรมการชุมชนได้มีการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำมาอย่างละเอียดก่อนจัดตั้ง และยังคงกล่าวถึงบทบาทของบุคคลภายนอกที่เกี่ยวข้องอีกว่า เจ้าหน้าที่เขตและนักสังคมต้องให้การสนับสนุนอยู่อย่างสม่ำเสมอ สร้างความมั่นใจให้กับกรรมการ ส่งเสริมบทบาทให้กรรมการเป็นตัวแทนชาวบ้านที่แท้จริง เปิดโอกาสให้กรรมการได้แสดงศักยภาพของตนในการดำเนินกิจกรรมจนสามารถเริ่มกิจกรรมของตนเองได้ทั้งหมด แต่อย่างไรก็ดี จีรพรรณ กาญจนะจิตรา (2522) กล่าวถึง โครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่นเท่าที่ผ่านมายังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ผู้นำส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความชำนาญในการเป็นผู้นำ และไม่ค่อยสนใจที่จะปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ของตน ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงานรวมกลุ่ม ในขณะที่บางคนยังต้อง

ได้รับการฝึกอบรมอีกมากและได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับภาครัฐและเอกชนควรวិเคราะห์สนทนากับผู้นำท้องถิ่นที่มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เจริญก้าวหน้า เพื่อที่จะนำความรู้ที่ได้ไปปฏิบัติจริงให้ใกล้เคียงหรือบรรลุตามบทบาทที่คาดหวังไว้

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับที่ค่อนข้างน้อยและรูปแบบและลักษณะการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนก็มักจะเป็นการขอความร่วมมือจากผู้นำชุมชนในลักษณะร่วมแรงงาน ร่วมสละทรัพยากรเป็นส่วนใหญ่ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของบังอร ฤทธิภักดี (2529) พบว่ากิจกรรมสาธารณสุขุมูลฐานที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่ไม่ใช่กิจกรรมตามแนวความคิดของการมีส่วนร่วมของประชาชน แต่เป็นลักษณะของการให้ความร่วมมือโดยฝ่ายรัฐเป็นผู้กำหนดรูปแบบของการดำเนินงาน ประชาชนเป็นผู้ให้ความร่วมมือการดำเนินงาน ตั้งแต่การกำหนดปัญหา การวางแผน การประเมินผล และการควบคุมตรวจสอบนั้น แทบจะไม่มีการมีส่วนร่วมจากประชาชนเลย และ ณา ชมไพบูลย์ (2534) ซึ่งศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทของกลุ่มเกษตรกร โดยศึกษากรณีกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์แปลงยาว ด้านการมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกร ส่วนใหญ่สมาชิกมีส่วนร่วมในขั้นรับผลประโยชน์มากกว่าขั้นตัดสินใจ มีสมาชิกส่วนน้อยที่มีส่วนในการแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจ และการดำเนินงาน สาเหตุของการที่ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับที่ค่อนข้างน้อยนั้น ประชาชนส่วนใหญ่มักจะบอกว่าไม่ค่อยมีเวลาเพราะประชาชนในชุมชนส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง และมักจะหยุดงานในวันอาทิตย์วันเดียว และจะใช้เวลาพักผ่อนอยู่กับบ้าน อยู่กับครอบครัว หรือออกไปเที่ยวนอกบ้าน แต่กิจกรรมพัฒนาชุมชนส่วนมากก็มักจะใช้เวลาในวันหยุดสุดสัปดาห์เสาร์หรืออาทิตย์ ซึ่งตรงกับความคิดเห็นที่สอบถามจากผู้นำชุมชน ทั้งนี้รินทร์ จงวุฒิเวศย์ อ่างใน ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์, 2527) ได้กล่าวถึงความสำเร็จของการมีส่วนร่วมว่าขึ้นอยู่กับเงื่อนไขข้อหนึ่งในหลายข้อคือประชาชนต้องมีเวลาและต้องสามารถสื่อสารรู้เรื่องกันทั้งสองฝ่าย และ ชินชัย ซีเจริญ (2528) กล่าวว่าสาเหตุใหญ่ที่ทำให้บุคคลในชุมชนไม่สามารถเข้าร่วมในกิจกรรมแก้ไขปัญหาคือ การไม่มีเวลา การไม่อยู่ในชุมชนขณะมีกิจกรรม และการขาดแคลนทุนทรัพย์ ซึ่งแนวทางการแก้ปัญหาคือการที่ประชาชนไม่มีเวลา อาจใช้การประชาสัมพันธ์ล่วงหน้า ๆ พอที่จะให้เวลาประชาชนได้รับทราบและเป็นการเตรียมความ

พร้อมในการทำกิจกรรมของตนเองและครอบครัวให้เสร็จเรียบร้อย และเตรียมตัวไว้สำหรับกิจกรรมการพัฒนาของชุมชนของตนเอง

อดิน วพิทัศน์ (2525) กล่าวถึงการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริงนั้น ผู้ปฏิบัติงานสนามจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อประชาชนและมีความเคารพในสิทธิหน้าที่และความคิดเห็นของประชาชน หน้าที่ของผู้ปฏิบัติงานสนามที่สำคัญก็คือการให้โอกาสแก่เขาให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเอง และทราบถึงแหล่งข้อมูล และบริการต่าง ๆ อันเป็นสิทธิที่เขาพึงได้รับ เพื่อประกอบการพิจารณาในการที่เขาจะวางแผนเพื่อพัฒนาชุมชนของเขาเอง

เงื่อนไขอีกประการหนึ่งในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและวิธีการของผู้บริหารโครงการเป็นอันมาก คือ การวางแผนโดยละเอียดจากเบื้องบนจะเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เมื่อใดก็ตามที่แผนงานของโครงการ ได้ถูกสร้างมาอย่างละเอียดและสมบูรณ์แล้วจากผู้บริหารในห้องแอร์ และส่งลงมาถึงผู้ปฏิบัติงานสนามตามสายงาน ก็จะไม่มีความว่างอะไรเหลืออยู่อีกแล้ว สำหรับประชาชนที่จะมีโอกาสมีส่วนร่วมในการค้นหา วิเคราะห์ถึงสาเหตุแห่งปัญหา และเลือกสรรวิธีการตลอดจนวางแผนการแก้ปัญหา อันเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนใน 3 ระดับแรก ซึ่งเป็นหัวใจของการมีส่วนร่วม นอกจากนั้นแล้วการวางแผนโดยละเอียดจากเบื้องบนอาจเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาสมบูรณ์แบบ (integrated development)

จากสมมุติฐานที่ 1 ลักษณะทางประชากร อายุ เพศ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ สุจินต์ ดาววีระกุล (2527) ซึ่งพบว่า เพศ อายุ ไม่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน และเอียรชัย บูรพชนก (2532) ซึ่งพบว่าอายุไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสุขาภิบาล แต่การได้รับข้อมูลข่าวสารการพัฒนาเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชน สำหรับระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชนซึ่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน คือผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนมาเป็นเวลานานแล้วก็มีมักจะเป็นผู้สูงอายุซึ่งก็มักจะอยู่เฝ้าบ้าน เลี้ยง

หลานไม่ค่อยมีบทบาทหรือกิจกรรมในสังคม ส่วนมากจะมีบทบาทหรือกิจกรรมวันสำคัญทางศาสนาซึ่งก็จะไม่นาน ๆ ครั้ง สำหรับกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องใช้กำลังกาย แรงงาน ก็มักจะให้บทบาทของคนหนุ่มสาว หรือผู้ใหญ่วัยกลางคน จึงทำให้เห็นว่ามีส่วนร่วม สำหรับตัวแปรจำนวนสมาชิกในครัวเรือนซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของคันทนะ ดันติชาติ (2531) พบว่าจำนวนสมาชิกในครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งน้ำขนาดเล็ก และยังมีการศึกษาของบัวพันธ์ พรคทิงและคณะ (2532) พบว่าขนาดครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กับการเข้าร่วมในกระบวนการพัฒนา

จากสมมติฐานที่ 2 พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ถ้าประชาชนมีพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารด้านการพัฒนาชุมชนกับบุคคลต่าง ๆ มาก ก็จะทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนมากขึ้นด้วย ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของอารยา วัฒนกิจ (2526) พบว่าผู้ประกอบการที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐมากจะมีส่วนร่วมในกิจกรรมของศูนย์ฯ มาก และสุจินต์ ดาววีรกุล (2527) พบว่าปัจจัยด้านสังคมคือการได้รับการชักชวนจากกรรมการหมู่บ้าน เพื่อนบ้าน ก็มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาหมู่บ้าน ส่วนสภานิติ จันทริกซ์ (2528) พบว่าการติดต่อกับพัฒนาการ การได้รับข่าวสาร การติดต่อกับผู้นำท้องถิ่นมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดตั้งศูนย์เยาวชนตำบล นอกจากนี้เอียรชัย บุรพชนก (2532) พบว่าการได้รับข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของชุมชนในกิจกรรมสุขาภิบาลของหมู่บ้านพึ่งตนเองทางสาธารณสุขมูลฐาน จากผลการศึกษาที่สำคัญ พบว่าพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในระดับความสัมพันธ์ที่มากกว่าตัวแปรอื่น ๆ เมื่อวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แบบถดถอยพหุคูณ พบว่าพฤติกรรมการติดต่อสื่อสารสามารถอธิบายความแปรปรวนของการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนได้เพิ่มขึ้นรวมเป็นร้อยละ 46.60

ทั้งนี้ ทวีทอง หงษ์วิวัฒน์ (2527 : 1-2) ได้สรุปมติเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการที่จะทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับ

การพัฒนาพึงตระหนัก และสมควรถือเป็นแนวในการปฏิบัติต่อบุคคลบางลักษณะ ระดับการรับรู้ของชุมชนอาจมีข้อจำกัด ทำให้ไม่ชัดเจนต่อบุคคลหรือแก้ไขปัญหามุ่งจุด การมีส่วนร่วมของประชาชนจึงน่าจะครอบคลุมถึงการกระจายและการสื่อสารข้อมูล เพื่อพัฒนาความรู้และขีดความสามารถในการแก้ไขปัญหา ซึ่งองค์การภายนอกน่าจะมึบทบาทในเรื่องนี้

จากสมมติฐานที่ 3 บทบาทผู้นำชุมชน ตามความคิดเห็นของประชาชนมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน กล่าวคือถ้าผู้นำชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนทุกด้านในระดับที่มาก จะทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนมากขึ้น ซึ่งจากผลการศึกษาค้นคว้าพบว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนค่อนข้างน้อย จึงทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในระดับน้อยเช่นกัน ซึ่งปรัชญา เวสารัชช (2528) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมเพื่อพัฒนาชนบท สรุปได้ว่า ปัจจัยผลักดันการมีส่วนร่วมของประชาชนมีหลายปัจจัย ๆ หนึ่งคือ ผู้นำ แซนเดอร์ส (Sanders อ้างในสนธยา พลศรี, 2533) กล่าวถึงทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) เป็นการจูงใจให้ประชาชนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ร่วมกัน ผู้นำแบบประชาธิปไตยเป็นผู้ที่ปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ง่าย มีความรับผิดชอบ รู้จักประนีประนอม ไม่ตัดสินปัญหาข้อขัดแย้งด้วยวิธีการรุนแรง อดทนต่อการวิพากษ์วิจารณ์ รับฟังความคิดเห็นของคนอื่นเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมคิด ปรีกษาแก้ปัญหาทำงานและติดตามผลงาน ก่อให้เกิดความร่วมมือและร่วมใจจากผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการทำงาน ผลของการใช้ทฤษฎีการสร้างผู้นำจึงทำให้ระดมความร่วมมือปฏิบัติงานอย่างมีวิญ งานมีคุณภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และร่วมรับผิดชอบตลอดเวลา

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. จากการศึกษาครั้งนี้ ทำให้ทราบว่าพฤติกรรมติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน หมายถึง ถ้ามีพฤติกรรมติดต่อสื่อสารมาก คือ ทำให้ประชาชนสามารถได้รับข่าวสารมากจากหลายๆ ช่องทาง ก็จะมีผลทำให้การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนมากขึ้นด้วย โดยเฉพาะประชาชนเห็นว่ามีการใช้เสียงตามสายมีแนวโน้มค่อนข้างมากกว่าวิธีอื่น ๆ

ซึ่งเป็นช่องทางที่สะดวก รวดเร็ว ทั่วถึงและประหยัดเวลา และมีการติดตั้งเกือบทุกชุมชนแล้ว แต่จากการสอบถาม พบว่า การใช้หอกระจายข่าวยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร บางแห่งเพราะขาดผู้ควบคุม หรือผู้ที่ประชาสัมพันธ์ หอกระจายข่าวยังขาดทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ จึงควรมีการส่งเสริมและพัฒนารูปแบบการใช้หอกระจายข่าวให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ผูกอบรมผู้ที่ประชาสัมพันธ์ เสียงตามสาย ให้มีทักษะในการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ

2. จากการวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมกรรมการสื่อสารของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชนกับประชาชน พบว่า ยังมีระดับที่ค่อนข้างน้อยอยู่ และเป็นการติดต่อแบบเป็นทางการส่วนใหญ่ เจ้าหน้าที่ฝ่ายพัฒนาชุมชน ควรมีการติดต่อถ่ายทอดข่าวสารด้านการพัฒนาชุมชนให้มากกว่านี้ และในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการสร้างสัมพันธภาพที่ดี และเจ้าหน้าที่จะได้มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร สู่ประชาชนได้โดยตรงและสามารถรับปฏิกิริยาสะท้อนกลับ เพื่อปรับปรุงการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. จากการเก็บข้อมูลในชุมชน พบว่ามีการใช้สื่ออื่น ๆ ซึ่งเป็นสื่อเฉพาะกิจ เช่น เอกสารแผ่นพับ โปสเตอร์ วิทยุทัศน์ เป็นต้น ที่จะถ่ายทอดข่าวสารไปสู่ประชาชนค่อนข้างน้อย จึงควรมีการทำสื่อเฉพาะกิจดังกล่าว ที่มีรูปแบบทันสมัยสามารถสื่อความหมายได้กับประชาชนให้มากกว่านี้

4. จากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า ผู้นำชุมชนยังมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนค่อนข้างน้อย และผู้นำชุมชนส่วนใหญ่ยังขาดการฝึกอบรมด้านการพัฒนาชุมชน จึงควรมีการฝึกอบรมและพัฒนาผู้นำชุมชนให้กับผู้นำชุมชนให้ครบทุกคนหรือมากที่สุดเท่าที่จะทำได้

5. จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเป็นรูปแบบการให้ความร่วมมือ จากการขอร้องของผู้นำชุมชน หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ทั้งนี้ประชาชนมิได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนตามแนวคิดของการมีส่วนร่วมที่แท้จริง จึงควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนในขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่แท้จริง

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

จากการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน การติดตาม และประเมิน บทบาทผู้นำชุมชน ทั้งสอบถามจากประชาชนและผู้นำชุมชนเอง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน ซึ่งศึกษา

เพียงเฉพาะชุมชนในพื้นที่สำนักงานเขตจอมทองซึ่งยังไม่อาจนำไปสรุปไปถึงพื้นที่ทั้งหมดของ กรุงเทพมหานคร ได้ และการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานครก็เพียงเวลาไม่นานนัก (6 ปี) ซึ่งการติดตาม และประเมินผล ในรูปแบบที่ผู้วิจัยได้ศึกษาอย่างไม่กว้างขวาง และครอบคลุมทั่วพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนะไว้ดังนี้

1. ควรมีการติดตามและประเมินผล ศึกษาวิจัย ให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ของ กรุงเทพมหานคร ซึ่งผลจากการศึกษาจะเป็นประโยชน์สำหรับการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของกรุงเทพมหานคร ซึ่งจะพัฒนา ปรับปรุง การดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชนและศึกษาให้ครอบคลุมในทุกพื้นที่
3. จากผลการศึกษาที่พฤติกรรมการติดต่อสื่อสารของประชาชนกับบุคคลต่าง ๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน จึงควรมีการศึกษา ถึงรูปแบบ วิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในงานพัฒนาชุมชนด้วย รวมถึงเนื้อหาข่าวสาร
4. ควรมีการศึกษาถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการเสริมสร้างบทบาทผู้นำชุมชน ในการพัฒนาชุมชน เพื่อหาวิธีการ รูปแบบ เพื่อส่งเสริมและพัฒนาผู้นำชุมชนให้ดำเนินงานพัฒนาชุมชนให้มีบทบาทมากขึ้นกว่านี้
5. จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า บทบาทด้านการเมืองการปกครอง สามารถ อธิบายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชน จึงควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพถึงลักษณะ การเมืองการปกครองในชุมชนประเภทต่าง ๆ และปัจจัยที่เป็นตัวส่งเสริมในชุมชน
6. ควรมีการศึกษาถึงระบบระเบียบการดำเนินงานพัฒนาชุมชนของราชการที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการส่งเสริมและพัฒนา บทบาทของผู้นำชุมชน และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน